

מפעולות ועד הלשון

הצעת כללי-הכתיב

(מעבודתה של הוועדה לקביעת כללי הכתיב¹)

שאלת תיקון הכתיב העברי שימשה מכבר, מלפני עשרים שנים ויותר, נושא לדיונים מקיפים בוועד הלשון.

ב„זכרונות ועד הלשון העברית“, מחברת ה' (תרפ"א), עמ' 54—85, נתפרסמו הרצאתו של פרופ' ילין ז"ל, שהרצה בוועד על בעיית הכתיב, ותמצית הוויכוחים על הצעותיו, ובמחברת ו' (תרפ"ח), עמ' 24—30, נדפס קיצור הוויכוחים על המלא והחסר בכתיב, שנערכו בהשתתפות באי כוח ציבור המורים.

אבל דיונים אלו לא הביאו לידי הכרעה וקבלת החלטות מחייבות, וכתיב עברי מתוקן ואחיד נשאר עד היום הזה בגדר של שאיפה בלבד.

על פי בקשת מעוניינים שונים, מוסדות לחינוך ולתרבות החליט הוועד המרכזי של ועד הלשון, בישיבתו בארבעה בכסלו תרצ"ט, להמשיך בפעולה זו וכונן ועדה מיוחדת שתעסוק בשאלת הכתיב ותגיש לפני מליאת הוועד הצעות מפורטות לפתרונה.

לאחר ההכנות הדרושות נתכנסה הוועדה בארבעה באדר של אותה שנה לישיבתה הראשונה כדי לשמוע את הרצאתו של פרופ' קלוזנר על העניין. גם הפעם נתפתח ויכוח ער ומעמיק בנוגע לכיוונו של התיקון, אפיו ומטרתו; כמובן חזרו והושמעו כמה דעות והשקפות שכבר מצאו ביטוי בדיונים שבשנים הקודמות. הדי הדיונים שבועדה הגיעו לרבים ע"י פרסום הרצאת פרופ' קלוזנר והשובתו של פרופ' טורטשינר ב„לשוננו“, כרך י', עמ' 251—261, וע"י הרצאותיו של פרופ' טורטשינר ברדיו, שתמציתן נדפסה בשעתן בעתון הרדיו.

כתוצאה מן הוויכוחים המרובים הגיעה הוועדה לענייני הכתיב להנחת היסודות שעל פיהם פעלה בהצעת כללי הכתיב המובאים להלן.

והרי אלה היסודות כפי שאפשר לנסחם על פי מהלך המשא והמתן העיוני.

א. בעיצוב הכתיב משתתפים גורמים שונים ומרובי פנים, כגון: היסטוריים, דקדוקיים-אטימולוגיים, פידגוגיים, חברתיים (למשל קדושתה של חלק מספרותנו) וגורמים מעשיים אחרים.

ב. על ועד הלשון להתחשב בכל הגורמים הפועלים בכתיב, והכתיב, שהוועד יהליט עליו, צריך להיות מבוסס על מקורות הלשון ודקדוקה וגם מותאם לצרכים הפידגוגיים והמעשיים שבימינו. מלבד זאת צריך שיהיו לו — וזה עיקר גדול! — סיכויים להתקבל על הציבור.

1 חבריה: פרופ' י"ג אפשטיין, דר' ד"צ בנעט, דר' ח' בראדי ז"ל, פרופ' נ"ה טורטשינר, פרופ' ד' ילין ז"ל ופרופ' קלוזנר; מזכיר הוועדה: דר' ד' בך-חיים.

ג. לפיכך, סוברת הוועדה, אסור לו לוועד הלשון לקבוע תיקונים מהפכנים-קיצוניים, למשל הכנסת אל"ף ועי"ן כאימות הקריאה לתנועות מסוימות² או אותיות וסימנים חדשים לציון התנועות. תפקידו רק להסדיר את הכתיב הנהוג למעשה בעם ולכוונו לפי המגמה הכללית בהתפתחות לשוננו ובתחייתנו התרבותית.

ד. עובדה היא שזה דורות קיימים שני כתיבים זה על יד זה: הכתיב שבניקוד ושלא בניקוד. הוועדה מודה במציאות זו ואינה שואפת לבטלה, כי לכל אחד מן הכתיבים תחומי שימוש משלו. גם מבחינה פידגוגית אין הקושי של שני כתיבים גדול כל כך, ועל כל פנים קטן הוא בהרבה מן הכתיב האחד למשל באנגלית או בצרפתית.

ה. בעוד שלניקוד כללים מקובלים כיום, פחות או יותר, ואין הוא טעון אלא תיקון בפרטים שונים — הרי בכתיב הבלתי מנוקד מתרוצצות שתי שיטות מנוגדות זו לזו, החסר והמלא. הבאות לפעמים כרוכות זו בזו בתוך טכסט אחד.

ו. הוועדה קובעת שמגמת ההתפתחות של הכתיב העברי מראשיתו ועד לימינו אנו היא לקראת המלא, ומשום כך צריך להניחו כבסיס לכתיב הבלתי מנוקד שלנו ולהנהיגו בהוראה בבתי הספר על יד הכתיב המנוקד.

ז. וזאת לדעת: הכתיב המלא אינו סותר בשום פנים את דקדוק הלשון ומבטאה, כי בדרך הטבע נלמדת הלשון מן השמיעה ולא מן הכתב, ובזמננו כך הוא הדבר גם בעברית.

ח. בקביעת מערכת כללים בלבד אין לפתור את שאלת הכתיב פתרון מוחלט, שהרי אין לקבוע מראש כתיבה של כל מלה ומלה מתוך שיש להתחשב בנימוקים שונים המיוחדים רק למלה פלונית או אלמונית, כגון מלה — מילה, לו — לא וכיו"ב. קביעת כתיבה של כל מלה ומלה בלשון יכולה להיעשות רק ע"י חיבור מלון מוסמך ע"י ועד הלשון, בין שהוא מלון כללי, ובין שהוא מיוחד לכתיב כדוגמת המלון הגרמני של Duden. אבל בניסוח מערכת כללים נתון יינתן יסוד לחיבור מלון כזה, ומשום כך החליטה הוועדה לעבד את הכללים.

ט. בקביעת הכללים אין לרדוף עקיבות גמורה בכתיב שאינה גם במציאות. השאיפה בכתיב המלא היא להקל מעל הקורא ולא ללמד עברית למי שאינו יודע את הלשון. על כן במקום שהכתיב המלא עלול להטעות, חובה לוותר עליו. ההימנעות מרדיפה אחר עקיבות אינה צריכה להתפרש כויתור על שיטתיות ויסוד מדעי לכללים (היא רק מסבירה את היוצאים מן הכלל שהחליטה עליהם הוועדה!).

היסודות הללו נתקבלו על דעת כל חברי הוועדה.

על המזכיר הוטל להכין, בהתאם להנחות הנזכרות, את החומר לשיבות המעשיות של הוועדה, כלומר לסדר את החומר הלשוני לפי הנקודות והעניינים הבאים בחשבון בדיונים על הכתיב. הוכנה אפוא הצעת כללים מפורטת על טהרת הכתיב המלא, שהוכיחה בעליל לאיזה אבסורדום עלולים אנו להגיע אם ננקוט דרך העקיבות.

הוועדה עסקה בהכנת ההצעה של «כללי הכתיב הבלתי מנוקד» למעלה משנה (למן ד' אדר תרצ"ט ועד כ"ד בתמוז ת"ש). אע"פ שהיתה בה אחדות דעות גמורה

² כדבר הזה קרה כידוע גם בתחום הלשונית השמית.

ביחס ליסודות הכתיב, נחלקו הדעות בפרטים שונים, ומכיוון ששאלת הכתיב שאלה נכבדה היא, הוסכם שלא להחליט ברוב דעות אלא לרשום בהצעה גם את דעת המיעוט ולדחות את ההכרעה עד שתתקבלנה הערות או השגות על ההצעה.

ההצעה נשלחה כאב אותה שנה לעיונם של שאר חברי הוועד, של אישים ומוסדות חינוך ותרבות שבארץ.

בינתיים המשיכה הוועדה בעבודתה ועסקה בהכנת הצעה ל"כללי הטרנס-קריפציה". כי מתוך שלא חתרה כלל לקראת פתרון קיצון בכתיב הבלתי מנוקד, כלומר לסימון כל תנועה ותנועה, הוכרחה לדאוג לכתיב ברור, שאינו משתמע לכמה פנים, של שמות לוועזיים, כגון שמות בני-אדם, מקומות וכדומה; הרי לגביהם אין הגורמים המקילים — ידיעתה של המלה, הבנת המשקל שהיא גזורה בו — קיימים כלל. הוועדה סברה שהכתיב העברי חייב לאפשר לקורא שיבטא את המלים הלוועזיות שבכתב העברי בדיוק מסוים.

במשך כחמישה חדשים (למזן כ"ו בכסלו תש"א ועד י"ב בניסן בה) דנה הוועדה בפרק הזה כשלהפניה מחברתו של פרופ' קלוזנר על הטרנסקריפציה. הכללים המוצעים בנויים על יסודות שונים במקצת משל "כללי הכתיב הבלתי מנוקד". יסודות אלו פורטו בראש ההצעה שנשלחה אף היא לעיון שאר חברי הוועד ואחרים באייר תש"א.

באופן זה עסק ועד הלשון בשנים האחרונות בשאלת הכתיב לכל היקפה, אבל לכלל הכרעה עדיין לא הגיע משום שבינתיים עירערו חברים שונים שבוועד, בעיקר מאנשי תל-אביב, על הצעת "כללי הכתיב הבלתי מנוקד".

בהסכמת הוועד המרכזי נתכוננה בתל-אביב ועדה מיוחדת³ לבחינת ההצעה הזאת. בוועדה זו, שפעלה במשך החדשים כסלו-שבט של תש"א, לא היתה אחדות דעות בנוגע ליסודות הכתיב: היו שדרשו תיקונים מרחיקי-לכת, היו שתבעו שינויים בדקדוק לפני שיוחלט על תיקונים בכתיב, והיו שנטו אל הכתיב החסר, ומפני שבמחלוקת זו לא הושגה הכרעה, לא היתה אפשרות לנסח הצעת-תיקון משותפת; על כן החליטה הוועדה להפסיק לפי שעה את עבודתה עד שיתבררו וייקבעו היסודות לתיקון הכתיב.

באספת הוועד בט"ו בשבט תש"ב נידונה שאלת הכתיב ליסודותיה, והאספה החליטה שעל ועד הלשון לתת הזדמנות לכל חוגי הציבור, המעוניינים בתיקון הכתיב, לעיין בפרטי ההצעה ולחוות דעה עליה לפני שהוועד יקבל כל החלטה מחייבת שהיא.

האספה החליטה גם על דיגוש בכ"פ כשהן צריכות להיבטא קשות, על סימון השי"ן כשהכוונה לשי"ן שמאלית ועל כתיבת ו (שורוק) כשהכוונה לתנועה "ו", וה"א מפיק כשהכוונה לקונסוננט ולא לאם קריאה.

הוועדה מפרסמת אפוא את הצעת כללי הכתיב כמצע לוויכוח פומבי. לאור התגובה על ההצעה ינסח ועד הלשון, כעבור זמן מסוים, את כללי הכתיב העברי.

ז"ח

³ חבריה: א' אברונין, י"ד ברקוביץ, א' ברש, ד"ר יעקב כהן, ד"ר שמעוןוביץ; מזכיר הוועדה: ש' ייבין.

א. הכתיב הבלתי-מנוקד

הכללים שלהלן מכוונים לכתיב מלים עבריות ולא להערכת מלים לועזיות
לכתב עברי (עיין פרק ב').

§ 1 כל שדינו להיכתב מלא בניקוד, נכתב מלא אף שלא
בניקוד¹, כגון: שורה, תקומה, שמור (מקור מוחלט), אור; שירה, שמירה;
בית (סמיכות), איבה, ריק.

הערה: אותיות, הבאות בכתיב המנוקד, אפילו כשהן אימות קריאה שלא
בתפקידן הרגיל, נשארות אף שלא בניקוד, כגון: ראש, שמאל, לא, מציא,
קנה (מקור מוחלט), כה, פה, איפה; פלאי, משמאילים; ראשית, צאת;
דבריך (עם כינוי הנוכח), עליך (כניל); סוסיו; שוא, גיא.

§ 2 התנועה u (שורוק וקיבוץ)
מסמנים את התנועה u באות וי"ו, כגון: חולצה, שולחן, אומלל, אוכף,
כוסמת, פקודה, שובר (בניין פועל) וכדומה.

§ 3 התנועה o (חולם, קמץ קטן וחטף קמץ)
א) מסמנים בוי"ו את התנועה o כשבניקוד סימנה החולם, כגון: קודש, עזו,
מוח; ישמור, שמור (ציווי), לשמור, סוב, יסוב, למציא, מלאות.

הערה א): יוצאים מן הכלל: (1) המקור המוחלט של נחי ל"ה כגון קנה;
(2) העתיד בקל של נחי ל"א, כגון: תאמר, יאבד וכדומה;
(3) המלים: כל, לא, ראש, שמאל, כה, פה, איפה.
הערה ב): מותר לכתוב קושי, יופי גם בתוך המשפט אע"פ שזו צורת ההפסק.

ב) בדרך כלל אין מסמנים את התנועה o כשבניקוד סימנה הקמץ הקטן
או החטף קמץ, כגון: קרבן, אמנם, חכמה, תכנית, קדשים, שרשים וכדומה.
ג) חלוקת הדעות בנוגע לתנועה o בצורות מסוימות, שאמנם בניקוד בא
בהן הקמץ הקטן, אבל בצורות אחרות של אותן המלים מקביל לו החולם,
כגון: קָדְשִׁי עַל יַד קָדְשׁ; שְׁבִלְתְּךָ עַל יַד שְׁבִלְתִּי; יִשְׁמְרְךָ, יִשְׁמְרֶנָּא עַל יַד
יִשְׁמְרִי; יְבַלְתְּךָ עַל יַד יְבַלְתִּי.

(1) דעת הרוב: לעולם אין וי"ו באה במקום הקמץ הקטן; לפיכך
כותבים: קדשי, שיבלתך, ישמרך, ישמרנא, יכלתם.

(2) יש סוברים שנוהגים על פי הצורה היסודית, בעלת החולם, וכותבים:
קודשי, שיבלתך, ישמרך, ישמרנא, יכלתם.

(3) ויש אומרים שנוהגים כן רק בשמות, אבל לא בפעלים, כגון:
קודשי, שיבלתך—לעומת: ישמרך, ישמרנא, יכלתם.

§ 4 התנועה i (חירק)
מסמנים את התנועה i ביו"ד (אפילו לפני אות דגושה או אהצע"ר
המקבילה לדגושה) פרט לפני שווא נח, כגון: דיבור, גיבור, פיקח, ביקורת,
סיבה, עיקר, חינם, ליבי, חינו, שיבר, תיגש, תיתן, ניתן (עתיד של קל
או עבר של נפעל), תישמר, הישמר, ניהל, מיהר, דיברו, ניהלו, אלמים—
לעומת: שמחה, מפעל, תשמור, שמרו (ציווי).

1 לפיכך לא חובאו בדוגמאות שבכללים הבאים אלא מלים הכתובות חסר בכתיב המנוקד.

הערה א): בניגוד לכלל הזה אין כותבים יו"ד :

- (1) במשקל קטלון כגון: פקדון, גליון, בזיון, דכאון.
- (2) לפני יו"ד ויו"ו הבאות זו אחר זו. כגון: דיון, קיום, חיוב, בריות (ל"ר מן ברייה). טריות (ל"ר מן טרייה ושם מופשט מן טרי).
- (3) אחר מי"ם השימוש, כגון: מביתו, מקץ.
- (4) בתיבות: אם, מן, עם, מלה (משורש מלל; ויש דורשים את הכתיב מילה!).
- (5) במקרים המנויים ב § 27, הערה.

הערה ב): בניגוד לכלל הזה כותבים יו"ד :

- (1) בעבר של הפעלים המרובעים, כגון: פירסם, עירכב ההולכים אחר הפיעל של השלמים.
- (2) במלים כמו: פיקחים, עיוורים, תישאו, תיקהו שמעיקרא לא היה בהן השווא נח (ע"י למשל אֶלְמִים עֶקְשִׁים).

§ 5 התנועה e (צירה, סגול וחטף סגול)

בדרך כלל אין מסמנים את התנועה e ביו"ד.

א) כשבניקוד מתאים לתנועה זו צירה, מסמנים אותה ביו"ד במקרים אלה:

- (1) לפני אהחע"ר אם הצירה בא בהן במקום החירק המסומן ביו"ד (ע"י 45). כגון: בירך, תיעשה, תיראה; גירושים, סירוב; חירש, חירשים—לעומת: ערבון, דראון, מרצונו, מעמך.
- (2) בהברה הראשונה של שמות עצם בני שתי הברות², אם הצירה שבה מתקיים בנטייה כגון: לידה, קיבה, ריאה, תיבה, איזוב — לעומת: שנה, עדה, חמה, מאה, ענב, מרוץ.

הערה א): הרברים אמורים בשמות עצם דווקא ולא בשמות תואר כלשון נקבה, כגון: כנה, מתה מפני שלא רצוי להפריד בכתיב בין צורת הזכר (כן, מת) לצורת הנקבה.

הערה ב): מוכן שבהתאם ל-§ 1 מסמנים את ה"ס ביו"ד בכגון: ריק, חיק וכדומה.

ב) כשבניקוד סימנה של תנועה זו סגול (לפי המבטא המקובל), מסמנים אותה ביו"ד רק במשקל היתר, היקש.

הערה: חבר אחד בוועדה סובר שאין לכתוב כאן יו"ד, ומן הראוי לכבא הפ"ר, הנ"ש.

§ 6 הקונסוננט w (וי"ו)

א) בראש המלה ובסופה מסמנים את הקונסוננט w בוי"ו אחת, כגון: ועד, ותיק, וידוי, ועידה; עליו, עכשיו, צו, קו.

ב) בתוך המלה מסמנים אותו בשתי וי"ם כגון: הוועד, בוודאי, הוותיק, עוול, עוולה, תווך, גוועעה, זוויט (כדי למנוע את הקריאה הועד במקום הוועד וכדומה).

הערה: יש סוברים שצריך להוציא מן הכלל את התיבה מְוֹת, ויש אומרים שגם בתוך המלה אין כותבים אלא וי"ו אחת, כגון הועד וכדומה.

ג) הצירוף w שבסוף המלה נכתב ביו"ד ובוי"ו חוץ ממלים בנות הברה אחת: כגון: יחדיו, סתיו (אבל: סתונית!) עכשיו עליו — לעומת: וו, צו, קו, תו.

הערה: יוצאים מן הכלל וי"ו ותי"ו כשמות אותיות, להבריל בנייהן לבין המלים וו=קרט, תו=סימן.

² להוציא מלים, כגון: שרפה, אספה, ברהה שהן בנות שלוש הברות.

(ר) לעולם אין כותבים יותר משתי ווי"ם בוו אחר זו חוץ ממלים שבהן באות וי"ו החיבור או וי"ו כאם קריאה תופות לשתי ווי"ם שרשיות, כגון: וועד (עם וי"ו החיבור) ולא ווועד; כיוון ולא כיוון; מחוור ולא מחוור; מקוות (=מקוזת) ולא מקווות. לעומת זאת: ווו (תוו שלו) וברגו, ברגו ווו (והוו שלו); וכיוצא במקרים נדירים אלו.

הערה: יש ניהגים להפריד במקף בין וי"ו החיבור לבין שתי ווי"ם שרשיות שלאחריה, כגון: ורוויהם כסף (ויש כותבים אף ווועד).

§ 7 הקונסוננט y (j) (י"ו"ד)

(א) בראש המלה מסמנים את הקונסוננט y (j) ביו"ד אחת, כגון: ילד, ינשוף, יגון, ישיבה.

הערה: המושג "בראש המלה" כולל במקרה זה גם את היו"ד הבאה אחר אות שימוש, כגון: הילד, לינשוף, ביגון, כיום, משיבה.

(ב) בתוך המלה ובסופה מסמנים אותו בשתי יודיים כש אין על ידן אם קריאה, כגון: בניין, מניין, עניין; צייר (פיעל), צייר (ש"ע); עליי בניי, סוסיי, רגליים, אזניים, דבריין (עם כינוי הנוכחת), עלייך (כנ"ל); לעומת זאת: קיום, איום (ש"ע), איום (ש"ת), מסוים, שינוי, נוי, מצוי, ודאי, חשמלאי, בנאי.

הערה: בניגוד לכלל הזה כותבים יו"ד אחת:

(1) ביו"ד ונפרד של השמות הסגוליים משרשי ע"י, כגון: בית, זית, ניס, ליל ובתיבות: מים, שמים.

(2) במקרה שתצורף לשמות המנויים בו) הסופית ה, כמו: הביתה, לילה.

(ג) לעולם אין כותבים יותר משתי יודיים בוו אחר זו, כגון: ייסד (עתיד פיעל מן יסד) ולא יייסד; יישיר, ולא ייישיר, יימין ולא ייימין.

§ 8 אין כוחם של כללי הכתיב, המובאים כאן, יפה לגבי כתיב שמות פרטיים שייכתבו לעיתים קרובות חסר במקום שהכללים מחייבים מלא, כגון: משה, נח, שלמה, אהרן, יעקב, כהן, ירושלים.

הערה: יש אומרים שצריך לכתוב אהרון, יעקוב (כך חמש פעמים במקרא).

ב. הטונסקריפציה (התעתיק)

הגדרה

במושג "טונסקריפציה" מתכוונת הוועדה אך ורק להעברת מלים מכתב זר לכתב עברי. הדברים אמורים בעיקר בשמות בני-אדם, מקומות ומפעלים ובציטטים לועזיים. לא נכללו במושג זה מלים, שאינן עבריות במקורן, אבל כבר נעשו — או עתידות להיעשות — לנחלת לשוננו, כמו היסטוריה, פסיכולוגיה וכיו"ב. עליהן יחולו כרגיל כללי הכתיב למלים העבריות (ראה פרק א'). והוועדה עוד תוסיף לדון בהן.

יסודות

ואלה היסודות לכללים שלהלן:

(א) הכתיב העברי מביע את הגייתה של המלה (ע' להלן סעיף ד) ולא את כתיבה בלשונה, כגון: רודוס ולא רהודוס, גלאוגו ולא גלוגוב וכדומה.

3 למעט את הריבוי גייסות, תיישים וכיו"ב ואת שם-התואר שמימי.

(ב) על הכתיב העברי להביע כל תנועה עיקרית בסימן, שאינו משתמע לכמה פנים, שהרי אין דין מלה זרה כדין המלה העברית הידועה לעברי מן הדיבור והקריאה.

(ג) בכתיב העברי צריך לסמן את ההגיים, שאינם בעברית, בסימנים אקוויוולנטיים, שאינם מורכבים, כמו: צ' ולא טש, ת' ולא תה וכדומה.

(ד) עם כל השאיפה להבעה מדויקת של המלים הזרות בכתיבנו, מן הנמנע להנהיג בו סימנים שיהיו מכוונים לערכים הפוניטיים שבכל הלשונות או לכל הגוונים הפוניטיים שבתחום לשון מסוימת. לנגד עיני הוועדה היתה המטרה לקבוע שיטה שיוכל העברי לכתוב בה מלים זרות בדיוק מקורב בלי תוספת סימנים גדולה ומכבידה. הכללים הללו אינם מכוונים אפוא לטרנסקריפציה פוניטית מדעית.

א. התנועות

§ 1 לכל תנועה בראש ההברה, חוץ מן a ו- au , קודמת האות אל"ף, כגון: אוסלו (ולא וסלו), אוגנדא (ולא וגאנדא).

§ 2 התנועה a

(א) בראש המלה ובתוכה מסמנים את התנועה a באל"ף, כגון: אגראם, באלקאן.

(ב) חלוקות הדעות בנוגע לסימון תנועה זו בסוף המלה:

- (1) יש סוברים, שמן ההכרח לנקוט כאן שיטה עקיבה, ומחייבים את הכתיב באל"ף, כגון קליאופאטרא, וואלונא, ספא, קאראקאלא.
- (2) יש אומרים שצריך לכתוב ה"א בכל מקום שהמלה עלולה להיחשב בלשוננו כלשון נקבה, כמו: קליאופאטרה, וואלונה, לעומת קאראקאלא.
- (3) ויש חושבים שצריך לכתוב ה"א אפילו כשהמלה מציינת שם פרטי של זכר כמו קאראקאלא.

הערה: בעל הרעה (3) מסתמך על הארמית של ארץ ישראל שנהגו בה לכתוב היא תחת האל"ף שבארמית המזרחית, כמו עקיבה וכדומה

§ 3 התנועה e

(א) מבחינים בין שני גוונים של התנועה e: רווחה (סגול) וקפוצה (צירה). מסמנים את הרווחה ביו"ד וסגול עליה (י), ואת הקפוצה ביו"ד וצירה עליה (י), כגון: אידילמאן, בירגיר, לידיריר.

(ב) אין אפשרות לסמן את התנועה oe שעל הרוב אין יודעים להגותה כראוי. לפיכך כותבים e רווחה בהברה סתומה ו- e קפוצה בהברה פתוחה, כגון: קיניג, דירפליר.

הערה (א): יש סוברים שמן ההכרח לציין בסימן מיוחד את התנועה oe ומציעים ויו-חלומה וגרש (י), כגון: קיניג, דירפליר.

הערה (ב): בזמן האחרון הוחל לסמן את התנועה e באל"ף סגולה (א) כגון באַרנאָר. סימון זה מתנגד לשיטת הכתיב העברי שלנו: (א) אין האות אל"ף נזהגת במקורותינו כאם קריאה לתנועה e; ו-ב) כל 5 סימן מסימני הניקוד הטברני, שיושם מתחת לאות, על

4 לשעבר היו משתמשים לתפקיד זה ביו"ד צרויה (י), אלף סגולה (א) נמצאת אמנם

בטכסטים הכתובים בכתב עברי, אבל לא בטכסטים עבריים, ויסודה ae, הגרמנית.

5 חוץ מן הפתח הגנוב שמקומו בכתבי יד קדומים בין האותיות.

כרחו מכון הוא לאותה האות עצמה ולא לקודמת לה. אם כותבים עדימ את השם באָרְנָאָר (כך בכתיב חסר הניקוד) ישווה ל־בְּאָרְנָאָר (B'erg'er) ולא ל־בְּרָגְר (Berger). הילכך הוכרחה הוועדה לבקש אחר סימן שלא יהא סותר את הניקוד הטברני הנוהג אצלנו. ידוע שבמקורותינו משמשת האות יוֹד גם לסימון התנועה \circ , כגון הילני, קליאופטרא וכיו"ב, ורבים הכותבים בכתיב מלא, נוהגים כן למעשה. אולם אנו זקוקים להבחנה מדויקת בין יוֹד, המסמנת תנועה \circ , ובין יוֹד כאם קריאה לתנועה \circ לשני גווני הנ"ל. הוועדה מציעה אפוא לסמן את הוֹיֹד השווה ל־ \circ בסגול או בצירה, לפי הגוון הדרוש, מ ע ל ליוֹד. צירה מעל ליוֹד בתור אם קריאה (י) נוהג בניקוד הכבלי, וסגול הוא אחר מסימני הניקוד של א"י ואחד מטעמי המקרא שדרכו לבוא מ ע ל לאות או מ ע ל למלה.

§ 4 שאר התנועות

זה סימונן של שאר התנועות:

- א. i ביוֹד כגון: קיל, ליר;
 ב. o בוי"ו חלומה (י), כגון טוקיו, אוסלו, אוטו;
 ג. u בוי"ו שרוקה (י), כגון רור, גור;
 ד. ue, ü בוי"ו וגרש (י), כגון: דו/מא, שו/ריר, (וכן ניתנה האפשרות להבחין בין ריקירט הפילוסוף ל־רויקירט המשורר);
 ה. au באל"ף ווי"ו (או), כגון: בראון, אוריליוס;
 ו. ay בשתי יודיים (יי) כמו: אינהורן, ביירוט, היינריך;
 ז. eu ב־יֹו, כגון אִיוֹגִינִישׁ;
 ח. ey ב־יֵי כמו מאטוילי;
 ט. oy בוי"ו חלומה וביוֹד (י), כגון: אויל, רוֹיטֵר;
 י. uy בוי"ו שרוקה ויוֹד (י), כגון רוי.

ב. הקונסוננטים (העיצורים)

א) טרנסקריפציה מלשונות לא-שמיות
 1) שימוש באותיות, שכל אחת מהן מסמנת שני קונסוננטים, ובאותיות של הקונסוננטים הדומים בהגייתן.

§ 5 בִּי"ת רפה — וי"ו

א) w, v (מסמנים 1) בבִּי"ת רפה לפני u ו־o, או אחריהן כגון: לבוב, סובייטים, רובנו. 2) בכל שאר המקרים — בשתי ווי"ם, כגון: ריוויירא, ראויץ'.
 ב) w (אנגלית) מסמנים בוי"ו א ח ת, כגון: וילסון, וילס.
 הערה: ב = b צריכה להיות דגושה כדי להבחין בינה ובין ב = v.

§ 6 טִי"ת — תי"ו

א) t מסמנים בטִי"ת, כגון: טולוז, טריפולי.
 ב) th בלשונות שהיא הגויה בהן כ־t, ושיסודה ב־ θ היונית, מסמנים בתי"ו, כגון: תיאודור, אבל: טִימז = thames.

§ 7 כ"ף רפה — חִי"ת

ch סקוטית או גרמנית (לכל גוניה, כמו למשל ich, lachen) מסמנים בכ"ף רפה ולא באות חִי"ת, כגון: ארכימידיס, כארקוב, כארפין.
 השרה א): בחי"ת אין משתמשים לטרנסקריפציה מלשונות לא-שמיות.

הערה ב): יש סוברים שבמלים מהלשונות החדשות צריך לכתוב חֵית, זֵיא : הארקוב, הארבין, אבל הרוב מתנגד לכך: א) מפני שאין להנהיג שיטה כפולה בטרנסקריפציה, האחת למלים עתיקות והאחרת לחדשות, ורב) מפני שהגייתה של חֵית צריכה להיות שונה מהגייתה של oh זו.

§ 8 כ"ף דגושה — קו"ף

k, q, מסמנים בקו"ף, כגון: קונגו, קארלסבאד.

הערה: בכ"ף דגושה אין משתמשים לטרנסקריפציה מלשונות לא־שמיות.

§ 9 פ"א דגושה ופ"א רפה

א) חובה לדקדק ולדגש, גם שלא בניקוד, את האות פ"א כשהיא מסמנת p, כגון פאטריא, פאריס.

ב) כל פ"א שאינה דגושה = f, כגון: פילאדלפיה, פראנקפורט;

ג) p בסוף התיבה תסומן בפ"א כפופה (רפה), כגון: פיליפ, קאפ.

הערה א): אין כללי הקישוי והריפוי חלים על מלים זרות, כגון: בִּירְלִין — לִבִּירְלִין (ולא לִבִּירְלִין). פאריס-בפאריס (ולא בפֶּאריס).

הערה ב): יש מחיבים פ"א פשוטה דגושה בסוף התיבה, כמו במקרא תוֹסֵף (וכן נִבְרָךְ וכו"ו), כגון: פִּילִיפּ, קאָפּ.

§ 10 ע(j) מסמנים ביו"ד אחת (עיין 4, א).

(2) סימון הקונסוננטים שאינם בעברית

§ 11 בדרך כלל מוסיפים גרש לקונסוננט עברי לציון שינוי הגייתו בלע"ו,

ואלה הם הקונסוננטים הנוספים⁶.

א) g = ג' באנגלית, כגון ג'ורג';

ב) ד' = th אנגלית צלילית, כגון: סאדִילִינד = Sutherland;

ג) ז' = j צרפתית, כמו ז'אבוטינסקי;

ד) צ' = ch אנגלית, כמו צ'ירצ'יל;

ה) ת' = th אטומה, כמו סמית' = Smith.

§ 12 חלוקות הדעות בנוגע לסימון הקונסוננט x:

א) יש מציעים לסמנו בכ"ף רפה וסמ"ך (כס) כנהוג על פי הרוב במקורותינו העתיקים (אכסניה, אלכסון), כגון: כסאוֹר, איִכסצ'ילסיוֹר, מאכסים, איִכספריִס.

ב) יש סוברים שהצירוף "כס" ישמש לטרנסקריפציה מן היוונית והלטינית בלבד, ואילו במלים הלקוחות מלשונות חדשות ישמש הצירוף "קס", כגון: קסאוֹר, איִקסצ'ילסיוֹר, מאקסים, איִקספריִס; לעומת: כסִינופוֹן, כסאנטיפִי.

ג) יש חושבים שצריך לכתוב (תמיד) "קס", כי הצירוף "כס" הגוי כרגיל

6 מובן שמספר הקונסוננטים, שאינם בעברית רב יותר, אבל אין הכרח להשתדל לסמן את

כולם, כדוגמת: s, c, ñ וכיו"ב.

בכ"ף רפה כמו אלכסון ואכסניה, והם מחייבים את הכתיב: קסינ'ופון, קסאנטיפי.

§ 13 הקונסוננט dz יסומן בדל"ת וזי"ן (דז) כמו רידז.

ב. טרנסקריפציה מלשונות שמיות (ערבית בפרט)

§ 14 רצוי לשמור עד כמה שאפשר על הקורבה האטימולוגית שבין המלה הערבית למלה העברית, לפיכך:

(א) חובה לדקדק ולהבחין בין כ"ף דגושה לקו"ף, בין טי"ת לתי"ו, כגון: כולייה ולא קולייה, נאבות ולא נאבוט.

(ב) ס מסמנים בצד"י ולא בסמ"ך, אע"פ שעתה אין במבטא העברי שלנו אותו הדמיון בין שני ההגיים האלה, והצד"י הערבית נשמעת כרגיל כסמ"ך, למשל: צות (קול) ולא סות, ציראט (דרך) ולא סיראט.

הערה: יש סוברים שאין להקפיד על כך וצריך לכתוב סמ"ך במקום צד"י.

§ 15 ס מסמנים בסמ"ך ולא בשי"ן שמאלית, כגון: מוסלים ולא מושלים.

§ 16 וזה סימון האותיות הנוספות על הא"ב העברי:

(א) ט = ת, כמו ת'אבית;

(ב) צ = ג, כמו ג'אמיל;

(ג) ח = ח', כמו ח'אליפה;

אין כותבים כ"ף רפה כבטרנסקריפציה מן הלשונות הלא שמיות מתוך המנמה הנוכרת ב"§ 14.

(ד) ז = ד, כמו אלד'ביאני;

(ה) ט = ז, כמו זאריף;

(ו) ג = ע, כמו ע'אזאל;

יש סוברים שצריך לכתוב ז כנהוג במקורותינו בימי הביניים.

(ז) צ = ד, כמו קאדי.

הערה: סימון ההגאים ט = ז, צ = ד יש בו ויתור על הבעת הגוון המיוחד

לשניהם. רוב הוועדה סובר שלצרכים המעשיים לא כדאי להניח להם

סימנים מיוחדים מה שאין כן בספרות המדעית. אולם יש מתנגדים לדעה

זו ודורשים ש"צ"תסומן בטי"ת וגרש (ט). כגון ט'אריף, ו"צ"ת

ונקודה עליה (ד) כגון קאדי.

לוח הא"ב העברי לצרכי הטרנסקריפציה

לטיני	ערבי	עברי	לטיני	ערבי	עברי
א. התנועות					
au		או	a		א
ay		אי(א)	ae		א ⁽¹⁾ י
eu		יו(א)	e		י(א)
ey		יי(א)	i		י(א)
oy		וי(א)	o		ו(א)
uy		וי(א)	u		ו(א)
			ü		ו(א)

ב. הקונסוננטים

ch (בגרמנית וסקוטית)	כ	h	ح	ב
l	ל	v, w	ل	ב
m	מ	g	م	ג
n	נ	g (באנ' George)	ج	ג'
s	ס	d	د	ד
-	ע	th (the באנ')	ذ	ד'
-	ע'	h	ه	ה
p	פ	w (באנ')	و	ו
f	פ	v, w	ف	וו
ts	צ	z	ز, ظ	ז
ch (באנ')	צ'	j (בצרפ')	ج	ז'
k, q	ק	-	ك	ח
r	ר	-	ر	ח'
sh (באנ')	ש	t	ط	ט
th (=i)	ת	y, j	ي	י
th (באנ' Smith)	ת'	-	ك	ט'

(1) אליף בסוגרים פירושה שצריך לכתבה כשהתנועה הנדונה בראש החברה.